

Världens stjärna – och tystnaden hon valde

Berättelse

Ett fattigt barn i Stockholm

Greta Lovisa Gustafsson föddes 1905 i ett fattigt arbetarkvarter på Södermalm i Stockholm. Hennes far var grovarbetare och hennes mor jobbade på en fabrik, och pengarna räckte sällan till. När Greta var fjorton år dog hennes far, vilket innebar att den unga flickan tidigt fick ta ansvar och börja arbeta. Bland annat stod hon i en hattaffär. Men trots de svåra åren bar hon på en dröm: att stå på scenen.

Ett namn och en chans

Drömmen ledde henne till en teaterskola i Stockholm. Där upptäcktes hon av regissören Mauritz Stiller, en av Sveriges mest kända filmskapare. Han såg något särskilt i henne, gav henne det korta och slagkraftiga artistnamnet Garbo och rollen som gjorde henne känd i "Gösta Berlings saga" (1924). Stiller blev hennes mentor, och följaktligen följde hon med honom till Hollywood 1925, där filmbolaget MGM väntade. För en ung kvinna utan pengar och utan engelska var det ett enormt steg.

En stjärna föds i Hollywood

I USA gick allt fort. Efter "Flesh and the Devil" (1926) var Greta Garbo en internationell stjärna. Hennes ansikte fanns på affischer över hela världen. På den tiden var filmerna stumma, och därför var rösten ingen risk. När ljudfilmen kom blev situationen däremot osäker, eftersom många stumfilmsstjärnor försvann när publiken äntligen fick höra dem tala. Garbo klarade övergången med glans. Hennes första talfilm, "Anna Christie" (1930), marknadsfördes med de berömda orden "Garbo talks!". Senare kom filmer som "Grand Hotel" (1932) och "Anna Karenina" (1935), och 1939 visade hon en ny sida i komedin "Ninotchka", som fick reklamen "Garbo laughs!".

Stjärnan som drog sig undan

Å ena sidan var Garbo en av de mest kända kvinnorna i världen. Å andra sidan ville hon inget hellre än att slippa uppmärksamheten. Hon undvik journalister, gav nästan inga intervjuer och gifte sig aldrig. Med henne förknippas citatet "I want to be alone", även om hon själv hävdade att hon egentligen menat "I want to be let alone" – att hon ville bli lämnad i fred, inte vara fullständigt ensam. Skillnaden är liten i ord men stor i betydelse, och den säger något om vem hon var.

Tystnaden

År 1941 gjorde Garbo sin sista film, "Two-Faced Woman". Hon var då bara 36 år, mitt i livet och fortfarande älskad av publiken. Trots detta lämnade hon filmen helt och tackade nej till varje nytt erbjudande. Hon flyttade till New York och levde där tillbakadraget i nästan femtio år. Att en så hyllad stjärna frivilligt valde tystnaden var något som många hade svårt att förstå. År 1954 fick hon

en heders-Oscar för sina insatser, men hon kom inte själv för att ta emot priset – statyetten skickades hem till henne.

Greta Garbo dog 1990 i New York, 84 år gammal. Hon räknas än idag som en av filmhistoriens största skådespelare. Kanske är det just motsättningen som gör henne så fascinerande: kvinnan som hela världen ville se, men som mest av allt ville bli lämnad i fred.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
grovarbetare	en person med tungt kroppsarbete och låg lön
ta ansvar	själv ta hand om viktiga saker
upptäckas	bli sedd och vald av någon
slagkraftig	stark och lätt att minnas
mentor	en erfaren person som vägleder någon yngre
internationell	som är känd eller finns i många länder
övergång	när något går från ett tillstånd till ett annat
marknadsföra	göra reklam för något
uppmärksamhet	när många tittar på och pratar om någon
förknippas med	kopplas ihop med i folks tankar
tillbakadragen	som helst håller sig borta från andra
motsättning	två saker som inte stämmer ihop
fascinerande	mycket spännande och intressant

Läsförståelsefrågor

1. Hur var Gretas uppväxt?
 1. Hon växte upp i en rik familj i centrala Stockholm.
 2. Hon växte upp under fattiga förhållanden i ett arbetarkvarter.
 3. Hon växte upp på landet med många syskon.
2. Vad gjorde Mauritz Stiller för Gretas karriär?
 1. Han lärde henne engelska inför resan till USA.
 2. Han upptäckte henne, gav henne ett artistnamn och en avgörande roll.
 3. Han skrev manuset till "Anna Christie".
3. Varför var ljudfilmens intåg farligt för många stjärnor?
 1. Filmerna blev mycket dyrare att göra.
 2. Publiken fick höra rösterna, och vissa stjärnor passade inte längre.
 3. Stumfilmerna förbjöds över hela världen.
4. Vad visade filmen "Ninotchka" (1939) för ny sida hos Garbo?
 1. att hon kunde sjunga
 2. att hon kunde spela komedi och vara rolig
 3. att hon kunde regissera
5. Vad är skillnaden mellan "I want to be alone" och "I want to be let alone"?
 1. Det ena betyder att vara helt ensam, det andra att bli lämnad i fred.
 2. Det finns ingen skillnad alls.
 3. Det ena handlar om film, det andra om teater.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Greta Garbo slutade med film när hon var 36 år.
 2. Garbo reste personligen till galan 1954 för att ta emot sin heders-Oscar.
 3. Garbo lärde sig flytande engelska redan innan hon lämnade Sverige.
7. Förklara med egna ord varför Stiller var viktig för Garbo.
8. Texten beskriver Garbo med en "motsättning". Vilken motsättning menas, och varför gör den henne intressant?
9. Varför tror du att filmbolaget valde reklamtexten "Garbo laughs!" just för "Ninotchka"? Vad antyder det om hennes tidigare roller?
10. Garbo tackade nej till alla nya filmer efter 1941. Vad i texten tyder på att detta var ett medvetet och bestämt val, inte bara en tillfällighet?

11. Vad menar texten när den säger att skillnaden mellan de två citaten är “liten i ord men stor i betydelse”?
12. Beskriv med egna ord hur Garbos liv förändrades från barndomen i Stockholm till åren i New York.

Diskussionsfrågor

- Garbo valde bort berömmelsen på höjden av sin karriär. Vad tror du driver en människa att göra ett sådant val?
- Å ena sidan kan berömmelse ge frihet och pengar, å andra sidan kostar den privatliv. Hur väger man dessa mot varandra?
- I dag dokumenterar många hela sina liv på sociala medier. Vad skulle Garbo ha tyckt om det, tror du? Hade hon kunnat leva lika privat i dag?
- Finns det ett värde i att “sluta på topp”? Diskutera med exempel från sport, musik eller film.
- **Skriv (6–8 meningar):** Skriv en kort text om vad ett bra liv är för dig. Är berömmelse och framgång viktigt, eller väger lugn och privatliv tyngre? Motivera din åsikt.